

smrti opet imao njegov dio Ugarske pripasti Ferdinandu, a osim toga imao je ovaj mir ostati stroga tajna. Brzo potom (18. jula 1540.) umre kralj Ivan ostavivši sina Ivana Žigmunda, koji se rodio malo dana pred tim. Na samrti prenese sada Ivan sva svoja kraljevska prava na malodobnoga sina, komu stavi skrbnikom uz ženu Izabelu Hrvata Jurja Utišenića, biskupa velikovaradinskoga.¹

Ferdinand vlada sam. Smrću kralja Ivana ostade Ferdinand doduše jedinim okrunjenim ugarsko-hrvatskim kraljem, no vlasti svoje nije mogao proširiti kako se bio nadao. Juraj Utišenić dao je odmah po svečanom ukupu kralja Ivana na Rákoškom polju po sabranom plemstvu proglasiti kraljem mladoga Ivana Žigmunda, stavivši ga podjedno pod tursku zaštitu. Ovim je činom budimski dvor dao najjasniji odgovor Ferdinandu, kad je ovaj zatražio od udovice kraljice Izabele, da se ispuni velikovaradinski mir. Sada ne preostade Ferdinandu, nego da silom ostvari svoje pravo, ali time je izazvao sultana Sulejmana na četvrtu ugarsku vojnu (1541). Sultan htjede njome da ostvari davnu svoju tvrdnju, da je Ugarska njegova, jer da ju je na sabli osvojio (naime na Mohaču 1526.). Stigavši dakle u Budim proglasi svu zemlju između Blatnoga jezera i Tise pa od Budima do Save, to jest i današnju istočnu Slavoniju sa Srijemom, turskim pašalukom, dok je Zatisje i Erdelj predao mladom Ivanu Žigmundu u upravu; Ferdinandu pak ostade samo zapadna Ugarska s Požunom kao glavnim gradom, te ostaci Hrvatske i sredovječne Slavonije. Tako se sada raspade ostavina kralja Ludovika II. na tri dijela (krajem augusta 1541.). Izabela je morala sa sinom i glavnim savjetnikom Jurjem Utišenićem ostaviti Budim, koji postade središte paše „od tri tuga“ (= konjska repa), te se povuče u Erdelj, koji odsada postade zasebnim političkim teritorijem. Na njem se odsada odigravao nezavisni ugarski narodni život kroz više decenija, ali ipak pod vrhovnim protektoratom turskim (sve do 1690.). Poslije dvije godine (1543) pošao je sultan Sulejman na petu ugarsku vojnu, za koje padoše u njegove ruke od današnjih hrvatskih mjesta Valpovo, Orahovica, Pakrac, a od ugarskih Pečuh, Stolni Biograd i Ostrogon. Razdijelivši svu osvojenu zemlju u sandžakate (vojna okružja) vrati se natrag u Carigrad. Ne moćući se održati

¹ Juraj Utišenić rodio se 1482. u Kamičcu na Krki (blizu Šibenika). Docnije ušao je u pavlinski red te postade 1534. velikovaradinski biskup. Kralju Ivanu Zapoljskomu bješe nada sve vjeran i odan.